Journal iranian political sociology

Vol. 5, No.11, Bahman2023

https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.335348.3295

Layered semiotic method in reading architectural spaces(Case study: City Theater, Pahlavi II)

Abstract

This research explains and reads architectural spaces by the method of layered semiotics and uses it in reading theater in Tehran. It is assumed that "concept", "meaning", and "meaning" can be obtained by passing through multiple layers and by physical means. The main purpose of this study is how to read a building based on layered semiotics and to recognize the boundaries between the types of signs and codes that have semantic significance. The points obtained from the comparative study of architectural examples led to a new classification of signs in architecture and the appearance of semiotic issues in architecture, which is collected in a table below. To theory) and the part to the whole and on the other hand to the phenomenological and development of truth.

The process of this research has reached the conclusion that to read the excellent projects of conceptual architecture, layered semiotics can be used and the city theater has several meanings in all layers of text, texture, intertextuality, code, and media. And its final reading required going through all the layers of coexistence.

Keywords: architecture, semiotics, layered semiotics, architectural signification, City Theater

ماهنامه علمی (مقاله علمی_پژوهشی) جامعه شناسی سیاسی ایران، سال پنجم،شماره یازدهم، بهمن ۱۴۰۱،صص۲۳۱۸-۲۲۹۵
https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.335348.3295

روش نشانه شناسی لایه ای در خوانش فضا های معماری (نمونه موردی: تئاتر شهر ،پهلوی دوم)

عرفان محمدی[۱]
سیامک پناهی[۲]
نادیه ایمانی[۳]

تاریخ دریافت :۱۴۰۱/۳/ ۱۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۱۶

چکیده

این پژوهش به تبیین و خوانش فضا های معماری به روش نشانه شناسی لایه ای و بهره گیری از آن در خوانش تئاتر شهر تهران می پردازد. فرض بر این است که "مفهوم"، "معنا"، و "معنی" با گذر از لایه های متعدد و به واسطه ابزارهای کالبدی قابل دریافت می باشد. هدف اصلی این پژوهش چگونگی خوانش یک بنا بر اساس نشانه شناسی لایه ای و شناخت مرز بین انواع نشانه ها و کد های که دارای دلالت معنایی هستند می باشد. نکات حاصل از مطالعه تطبیقی مصداق های معماری، به طبقه بندی جدیدی از نشانه ها در معماری و نمود مباحث نشانه شناسی در معماری انجامید که در ادامه در جدولی گرد آوری شده است.روش تحقیق در این پژوهش به صورت تحلیلی توصیفی با رویکرد استقرایی (نمونه به نظریه) و جزء به کل بوده و از طرف دیگر به صورت پدیدار شناسانه و انکشاف حقیقت است.

فرآیند حاصل از این تحقیق به این نتیجه دست یافته است که جهت خوانش پروژه های ممتاز معماری مفهومی می‌توان از نشانه شناسی لایه ای بهره برد و تئاتر شهر در تمامی لایه های هم نشینی متن، بافت، بینامتنیت، رمز، رسانه، دارای معانی متعددی بوده و خوانش نهایی آن مستلزم عبور از تمام لایه های هم نشین بوده است.

واژگان کلیدی : معماری، نشانه شناسی ، نشانه شناسی لایه ای ، دلالت معمارانه ، تئاتر شهر

[۱]دانشجوی دکتری گروه معماری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران Mohamadierfan267@gmail.com
[۲]استادیار گروه معماری، واحد ابهر، دانشگاه آزاد اسلامی، ابهر، ایران (نویسنده مسئول).siamak_architecture@yahoo.com
[۳]دانشیار گروه معماری داخلی، عضو هیات علمی دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران.imani@art.ac.ir

مقدمه

ما در میان موجودات گونه ای هستیم که به شدت میل به معنا سازی داریم. انسان مهم تر از هر چیز موجودی معنا ساز است. ما معنا را از طریق تولید و تفسیر (نشانه ها) به وجود می آوریم. در واقع همان طور که پیرس گفته است (ما فقط از طریق نشانه ها است که می توانیم بیندیشیم) نشانه ها معمولا به شکل کلمات، اشکال هندسی، تصاویر، حرکات، رنگ، بو، و حرکت اشیاء ظاهر می شود. اما چیزها ذاتا معنی دار نیستند و فقط وقتی که معنایی به آنها منصوب می کنیم تبدیل به نشانه می شوند. به قول پیرس هیچ چیز نشانه نیست مگر این که به عنوان نشانه تفسیرش کنیم. در واقع هر چیزی که به عنوان دلالت گر ارجاع دهنده یا اشاره گر به هر چیزی غیر خودش تلقی شود می تواند نشانه باشد. ما این موارد را به طور کاملا نا خود اگاه از طریق ارتباط دادن آن با قرار داد ها به عنوان نشانه تعبیر می کنیم (امامی فر ،۱۳۸۸:۵۰).

در روند طراحی، معمار همواره با معضل تبدیل یک مفهوم به کالبد معمارانه روبه رو است. در واقع، معماری همواره بر یک مفهوم دلالت می کند. بنابراین، برای درک معنایی که بنای معماری برای متجلی کردن آن برپا می شود، باید به مفهوم اولیه به وجود آورنده آن از طریق درک رابطه دلالت گری بین مفهوم به عنوان دال و معماری به عنوان مدلول از طریق دانش نشانه شناسی پی برد. بنابراین، درک تفاوت انواع نشانه و مراتب آن در معماری به ما کمک می کند تا بر اساس آنها و نمونه های معمارانه موجود، چگونگی استفاده از نشانه شناسی جهت کالبد بخشی معمارانه به مفاهیم مورد نظر بر ما مشخص شود(عینی فر،۱۳۹۲:۲). سوال این است که چگونه از طریق رمز، رسانه، بافت، متن، بینامتنیت، مرز بین نشانه ها را تشخیص دهیم. چگونه می توان از طریق نشانه شناسی لایه ای ساختمان را از جهات مختلف مورد خانش قرار داد. نحوه شناخت معنا توسط نشانه ها در حوزه معماری چگونه است.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش به صورت تحلیلی توصیفی با رویکرد استقرایی (نمونه به نظریه) و جز به کل بوده و از طرف دیگر به صورت پدیدار شناسانه و انکشاف حقیقت است.

پیشینه تحقیق: پیشینه پژوهش را می توان در حوزه های نشانه شناسی و معنا شناسی معماری و شهر سازی دسته بندی کرد.

شماره	تاریخ	نویسنده	مترجم	عنوان	منبع	نتیجه
۱	۱۳۸۷	پال کابلی	محمد نبوی	نشانه شناسی قدم اول	کتاب	راه حل های نشانه ای با قوت تمام نشان میدهد که آدم های زیادی وجود دارد که دارند زندگیشان را میکنند و غافل از اینکه آنها غرق در نشانه پردازی هستند و گاه هم کار نشانه شناسی میکنند.
۲	۱۳۹۵	فرزان سجودی		نشانه شناسی کاربردی	کتاب	در این کتاب برخی مطالب و مفاهیم بنیادی نشانه شناسی ساختار گرا تجدید نظر شده است از جمله متن بافت رمزگان و رسانه.
۳	۱۳۹۳	امبرتو اکو	پرویز ایزدی	نشانه شناسی	کتاب	گونه شناسی ما این امکان را فراهم میکند که به روشنی بگوییم علایمی که به طور مشترک به عنوان نشانه تعریف میشود حاصل شیوه های گوناگون تولید است.
۴	۱۳۹۸	فرزان سجودی		در جستجوی نشانه ها	کتاب	. سوسور نوشته است که هر نشانه سویه ای محسوس دارد که آن را دال می خوانیم، و سویه ای پنهان دارد که آن را مدلول می نامیم. دال آن موردی است که

						باعث می شـــود گاه به خطا چیزی با نشـــانه یکی پنداشته شود.
۵	۱۳۸۸	فـــرزان سجودی		نشانه شناسی نظریه و عمل	کتاب	هویت مدلول پیوســـته خود را پنهان می کند و همیشـــه در حرکـت اسـت". این برداشـت از مـدلولی کـه پیوســـتـه پنهان می شود و همیشه در حرکت اسـت دریدا رابـه طـرح مـفـهـوم (Difference) (تمایز و تـــعـــویـــق) و انتشـار(disseminati on) هـدایـت می کنـد. براین اســـاس مـدلول پیوســـتـه بـه تعویق می افـتـد و بـازنـمـوده (represented) همیشه از قبل بازنمودن (representamen) اســـــــت (ســجودی، ۱۳۹۰: ۶۶-۶۸).
۶	۱۳۸۶	ســیامک پناهی	------	شناخت و تاثیر فضـــا هـای معـمـاری بـر ســینمای معنا گرا بـه تحلیـل نشـانه شـناسـی لایــه ای در فضای معماری حاکم بر فیلم	پایان نامه	تاثیر فضـا های معماری بر سینمای معناگرا

۷	۱۳۹۶	سیامک پناهی،ع رفان محمدی، پیام ریاحی،	------	جایگاه نشانه در ارتقای حس مکان فضای معماری	مقاله	از نگاه پدیدار شناسی حس مکان به معنای مرتبط شدن با مکان به واسطه درک نماد ها و فعالیت های روز مره است این حس میتواند در مکان زندگی فرد به وجود آمده و با گذر زمان عمق و گسترش یابد.
۸	۱۳۸۲	احمد رضا احمد خانی	------	نشانه شناسی زبان و هنر	کتاب	بر اساس یک تقسیم بندی کلی به دو گروه قراردادی و غیر قراردادی تقسیم می شوند در گروه اول صورت از محتوا جداست. زیرا با دلالت ها و قراردادها و نشانه ها سروکار دارد.
۹	۱۳۹۳	امبرتو اکو	پرویز ایزدی	نشانه شناسی	کتاب	گونه شناسی ما این امکان را فراهم میکند که به روشنی بگوییم علایمی که به طور مشترک به عنوان نشانه تعریف میشود حاصل شیوه های گوناگون تولید است.
۱۰	۱۳۸۱	پیرس	سجودی	منطق به مثابه ی نشانه شناسی	کتاب	در اینجا نشانه، وظیفه بازنمایی را بر عهده دارد و قابل تفسیر است موضوع هر چیزی است

						که امکان تفکر یا بحث درباره ی آن وجود دارد
۱۱	۱۳۹۷	عرفان محمدی پیام ریاحی	------	نشانه شناسی در معماری	کتاب	نشانه در معماری یک مفهومی تحلیلی است در واقع اگر ما معماری را به مثابه متن در نظر بگیریم، معماری متن وار حاصل همنشینی بین لایه هایی است که هر یک بر اساس قرارگیری رمزگان ها و دیگر لایه های معناساز در کنار هم قرار گرفته و متن را تشکیل داده اند.
۱۲	۱۳۹۷	حمید رضا شعیری		نشانه معناشناسی دیداری	کتاب	نظریه ها و نقد های ادبی و هنری نظریه ها و کاربرد ها
۱۳	۱۳۹۷	سیامک پناهی		معماری و سینمای معنا گرا	کتاب	در این کتاب معماری و سینما از دیدگاه معنا گرایی و نشانه شناسی مورد خوانش و بررسی قرارگرفته است.
۱۴	۱۳۹۲	احسان پور باغبه،محمد رضا پور جعفر،احسان رنجبر		تحلیل و ارزیابی فعالیت نشستن در فضای شهری بررسی موردی میدانچه تئاتر شهر تهران	مقاله	در این مقاله دید منظر مناسب از نظر پیرامونی، پیروی و تبعیت از هندسه میدان، چند طبقه بودن و امکان نشستن در سطح مختلف، امکان تسلط بصری بر فضای پشت

۱۵	۱۳۹۲	سحر باغری، علیرضا عینی فر		تدقیق و تحدید حوزه شمول و نمود نشانه ها در معماری	مقاله	نشانه شناسی ، خواندن یک متن، ساخت و مطرح کردن یک نظام منسجم از مفاهیم مطرح شده است.معماری نهایی با توجه به موضع گیری طرح و تولنایی نشانه سازی او شکل های متفاوتی به خود می گیرد.
۱۶	۱۳۹۶	علی صمصامی فر، امیر حسین فرحی نیا		برسی معماری و ایده پردازی در سالن های تئاتر و سینما با توجه به هویت و فرهنگ شری	مقاله	انسان از طریق حواس مختلف دنیای پیرامون را ادراک می کند حواس مختلف به واسطه گیرنده های حسی پیام های را به مغز انتقال می دهد که امکان شناسایی هر آنچه در پیرامون ما هست رو فراهم می کند
۱۶	۱۳۹۶	علی صمصامی فر، امیر حسین فرحی نیا		برسی معماری و ایده پردازی در سالن های تئاتر و سینما با توجه به هویت و فرهنگ	مقاله	انسان از طریق حواس مختلف دنیای پیرامون را ادراک می کند حواس مختلف به واسطه گیرنده های حسی پیام های را به مغز انتقال می دهد که امکان شناسایی هر آنچه در پیرامون ما

						هســـت رو فراهم می کند
۱۷	۱۳۹۲	محمد علی سرگزی		نشانه شناسی و نقوش تزئینات معماری اسلامی ایران	مقاله	تزئینات در خدمت خوانایی معماری و اهداف آن بوده است
۱۸	۱۳۹۴	مرجان حمیدی، علی رضا خضریان		نقش زیبایی شناسی فرمی در معماری معاصر ایران دوره پهلوی دوم(نمونه موردی تئیاتر شهر)	مقاله	فرم ها پایع فرم های زیبایی هستند چرا که قابل خواندن هستن

مبانی نظری تحقیق

تئوری زبان شناسی از پارادایم های مهم در تحلیل یکی از دغدغه های کلی پست مدرن است آفرینش و دریافت معنا.نشانه شناسی و ساختار گرایی به طور خاص به زبان به عنوان سیستمی بسته نگاه می کنند و تلاش می کنند تا ســـاز و کار ارتباطی (انتقال معنا) آن را برســـی می کنند(نزبیت،۱۳۹۳).از دیدگاه زبان شناسی این بحث به عنوان چالشی برای عملکرد گرایی مدرن به عنوان تعیین کننده فرم ،مطرح شده که موضوعات معماری معنایی ذاتی ندارند ،اما می توانند از طریق قراردادی فرهنگی به معنا برسند(اگرست و گندلسوناس)

نمودار۱: رابطه‌ی بین سه عنصر نشانه

ماخذ: یوهانسون و لارسون

دو بنیان‌گذار نشانه‌شناسی جدید

نشـانه‌شـناسـی جدید دو بنیانگذار دارد: چارلز سـاندرس پیرس (۱۹۱۴-۱۸۳۹) و فردینان دوسـوسـور (۱۹۱۳-۱۸۵۷). پیرس نشانه‌شناسی را بدین منظور ابداع کرد که با روش برتری انواع استدلال و قضایای منطق و نحوه‌ی حصـول معرفت جدید را بررسـی کند. نشـانه‌شـناسـی پیرس تفاوت‌های عمده‌ای با نشانه‌شناسی سوسور دارد که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱-در نشانه‌شناسی پیرس نشانه‌ها در یک رابطه‌ی سه طرفی قرار می‌گیرند و در رأس یک سه‌ضلعی واقع می‌شوند و در دو رأس دیگر دو عنصر دیگر قرار دارند. به عبارت دیگر، طبق تعریف پیرس یک نشانه[1] چیزی است که در برابر یک شیء[2] قرار می‌گیرد تا چیز سومی را که تعبیر[3] نام دارد تعیین‌کند. آن‌گونه که خواهیم دید، یک نشـانه می‌تواند برای فرد حاکی از چیز دیگری باشـد زیرا رابطه‌ی «حاکی از چیزی بودن» به واسطه‌ی یک مورد تاویلی صورت می‌گیرد. به عنوان مثال، واژه‌ی درخت نشانه‌ای است که در برابر درخت خارجی(شیء) قراردارد و صورتی ذهنی یا یک مفهوم را که تعبیرآن است به ذهن خطور می‌دهد. بنابراین هر نشانه‌ای در یک رابطه‌ی سه وجهی قرار می‌گیرد.

۲- پیرس به تنوع نشانه‌ها اعتراف دارد و صرفاً به نشانه‌های زبانی نپرداخته‌است. وی انواع بسیار زیادی از نشانه‌ها را بیان کرده است که برخی از آنها رایج شده و برخی دیگر رایج نشده‌اند. درمقابل، سوسور صرفاً به نشانه‌های زبانی پرداخته‌است و از این رو، نشانه‌شناسی او بیش‌تر صورت زبان‌شناسی به خود گرفته است.

۳- اختلاف دو بنیان‌گذار نشـانه‌شـناسـی جدید در اصـل از تفاوت نگاه آنها نسبت به ماهیت و کارکرد نشـانه‌شـناسـی ناشـی می‌شـود و هریک از آنها تعریف متفاوتی از نشـانه‌شـناسـی دارد. به اعتقاد پیرس نشـانه‌شـناسـی چهارچوب مرجع مسـتقّل و بسـیار گسـترده‌ای اسـت که هر نوع بررسـی دیگر را نیز دربر می‌گیرد (سشایفر[4]،۲۰۰۴: ۱۵).

نشـانه‌شـناسـی به ما می‌آموزد که نشـانه‌ها از چه تشـکیل شـده‌اند، و چه قوانینی بر آن‌ها حکم‌فرما اسـت. زبان‌شناسی تنها بخشی از این علوم همگانی است، قوانینی که نشانه‌شناسی کشف می‌کند در زبان‌شناسی نیز قابل استفاده خواهند بود (سوسور،۱۳۷۸: ۴۵-۴۶).

به اعتقاد سـوسـور، زبان‌شـناسـی الگوی جامع نشـانه‌شـناسـی اسـت. دلیل این نکته ماهیت اختیاری نشـانه‌ها اسـت. به عبارت دیگر، زبان‌شـناسـی به این دلیل می‌تواند به مثابه الگویی برای نشـانه‌شـناسـی باشـد که ماهیت اختیاری نشـانه‌های زبانی کاملاً روشـن اسـت. فهم نشـانه‌های غیرزبانی تا حدی دشـوار اسـت و تلاشی مضـاعف می‌طلبد؛ زیرا این نشـانه‌ها صرفاً اموری قراردادی‌اند. در نتیجه، اگر زبان‌شـناسـی الگوی تحلیل‌های نشانه‌شناختی قرارگیرد، ویژگی قراردادی بودن نشانه‌ها، خصوصاً نشانه‌های غیرزبانی، بیش‌تر مورد توجه خواهد بود (کالر[5]،۱۰۷:۱۳۷۹).

نشانه از دیدگاه سوسور

---

[1]. Sign

[2]. Object

[3]. Interpretant

[4]. Sshayfr

[5]. Colour

سوسور (۱۹۱۳–۱۸۵۷)، زبان‌شناس سوئیسی یکی از مهم‌ترین شخصیت‌های پایه‌گذار مکتب ساخت‌گرایی است. وی به‌همراه لوی اشتراوس[۶] (۱۹۰۸–۲۰۰۹) مردم‌شناس با بنیان نهادن نظریه‌ی خود در مهم‌ترین اثرش به‌نام «زبان‌شناسی عمومی» که سال‌ها پس از مرگ وی به انتشار رسید، مکتبی را پایه‌گذاری کرد که تأثیر ژرفی بر تمامی رشته‌ها باقی گذاشت. کار وی از حد زبان‌شناسی درگذشت و دیگر حیطه‌های علوم را نیز دربرگرفت. برای مثال روان‌شناسی، مردم‌شناسی، اسطوره‌شناسی، ادبیات و... همه از این مکتب تأثیر پذیرفتند. وی که خود را واضع علم نشانه‌شناسی[۷] نیز می‌داند نظریه‌هایش را در غالب علم زبان‌شناسی مطرح‌کرد. سوسور نشانه را موضوعی «فیزیکی» و در عین حال «معنادار» می‌پندارد. پدیده‌ای که از ترکیب «دال»[۸] و «مدلول»[۹] شکل می‌گیرد. اندیشه‌های سوسور در باب زبان و نشانه‌ی زبانی بر تقابل‌هایی[۱۰] مانند دال و مدلول، جانشینی و هم‌نشینی استواراست. سوسور سعی‌کرد زبان‌شناسی را از قلمرو محدودِ قرن نوزدهم خارج کند و چندین مسأله را مطرح کند که هنوز در زبان‌شناسی اهمیت دارند که عبارتند از: تمایز مطالعه تاریخی و توصیفی، تمایز زبان و گفتار، تمایز رابطه‌ی جانشینی و هم‌نشینی، سیستم (نظام) و ارزش‌ها.

«بسیاری از دانش پژوهانی که با نشانه‌شناسی برخورد می‌کنند، آن‌را آشفته و مغشوش می‌یابند و البته بسیاری دیگر آن را بسیار مهیج می‌بینند» (چندلر[۱۱]،۱۳۸۷: ۲۱).

«آنچه امروزه ساخت‌گرایی نامیده می‌شود حاصل کاربرد روش‌های زبان شناسی ساخت‌گرا (یعنی زبان‌شناسی سوسوری) در حوزه‌های مختلف علوم انسانی از جمله مردم‌شناسی، نقد ادبی و غیره است» (سجودی،۱۳۸۷: ۴۷).

«نشانه‌ی زبانی نه یک شیء را به یک نام، بلکه یک مفهوم را به یک تصویر صوتی پیوند می‌دهد. تصویر صوتی، آوایی مادی نیست که جنبه فیزیکی داشته باشد، بلکه اثر ذهنی این آواست و حواس ما نمایشی از آن را ارائه می‌دهد، نشانه زبانی محسوس است و اگر برآن شویم آن‌را «مادی» بنامیم، تنها به همین معنی و برای تقابل با وجه دیگر تداعی، یعنی مفهوم است که معمولاً مجردتر می‌نماید» (سوسور،۱۳۷۸: ۹۶).

می‌توان دانشی را در نظر گرفت که به بررسی نقش نشانه‌ها در زندگی جامعه می‌پردازد. این دانش بخشی از روان‌شناسی اجتماعی عمومی خواهد بود که ما آن را نشانه‌شناسی[۱۲] می‌نامیم. (از واژه‌ی یونانی semeion «نشانه») نشانه‌شناسی برای ما مشخص می‌سازد که نشانه‌ها از چه تشکیل شده‌اند وچه قوانینی بر آنها حاکم است (سوسور، ۱۳۸۲: ۲۴).

از نظر سوسور، نشانه ماهیتی دوگانه دارد که یک طرف آن دال یا تصویرِ آوایی واژه؛ و سوی دیگر آن مدلول یا تصویر ذهنی و مفهومی آن است. هیچ یک از این دو به تنهایی نشانه نیستند بلکه رابطه‌ی

---

6. Lévi-Strauss

7. Semiology

8. Signifier

9. Signified

10. Dichotomy

11. Chandler

12. semiology

ساختاری متقابل و هم‌بسته آنها که دلالت خوانده می‌شود، نشانه را به‌وجود می‌آورد؛ رابطه‌ای که اساساً دل‌بخواهی[۱۳] و قراردادی است و نه طبیعی، ضروری، و انگیخته[۱۴]. سوسور نشانه را ترکیبی از دال و مدلول می‌دانست. او دال را تصور آوایی و مدلول را تصورذهنی می‌دانست. سوسور معتقد است که دال و مدلول جدایی ناپذیرند. اگر وی مرجع را از بحث نشانه حذف می‌کند به دلیل مسایل مربوط به روش‌شناسی مطالعات زبانی است. شناخت از نظامی که نشانه در آن جای‌گرفته هیچ اطلاعی به ما در مورد واقعیت آن نمی‌دهد. در حقیقت، کنارگذاشتن مرجع در بررسی نشانه‌شناختی یعنی برای زبان‌شناسی استقلال قائل‌بودن و در جهت احراز هویت علمی آن قدم برداشتن (فونتنی[۱۵]، ۱۹۹۸ :۲۹).

«نشانه‌شناسی سوسوری» بر آن است که هر رابطه‌ی دلالتی یا به‌عبارت دیگر، رابطه‌ی دال و مدلولی در هر نشانه، «قراردادی»[۱۶] است. رویکرد مهم سوسور در نشانه‌شناسی‌اش آن است که او نشانه‌شناسی را علم بررسی نشانه‌های منفرد نمی‌داند. نشانه‌شناسی، دانش بررسی نظام‌های نشانه‌ای است که پدیده‌هایی اجتماعی‌اند. لذا نشانه‌شناسی در سنت سوسوری، همیشه دانشی ساخت‌گرا بوده است (فکوهی، ۱۳۸۲؛ کالر، ۱۳۷۹ و صفوی، ۱۳۸۳).

هویت نسبی نشانه‌ها در برابر یکدیگر، اصل اساسی ساخت‌گرایی سوسوری است. بدین معنا که یک نشانه آن‌چیزی است که دیگران نیستند (پالمر[۱۷]، ۱۹۸۱).

نشانه از نظر پیرس

اصطلاح نشانه و به تبع آن انواع نشانه از جمله نماد[۱۸]، برای اولین‌بار توسط پیرس (۱۸۳۹-۱۹۱۴)، فیلسوف پراگماتیست آمریکایی، با تقسیم سه‌گانه نشانه توسط او وارد ادبیات علمی دوران مدرن شد و مورد استفاده در علوم گوناگون قرارگرفت. «پیرس نشانه را چیزی جز منطق در معنای‌گسترده‌ی آن نمی‌داند. نشانه از خلال انتزاعِ ذهن به معنا می‌رسد که می‌تواند همواره بنابر ذهن متفاوت باشد که در آن همیشه با نوعی خودسرانگی روبه‌رو هستیم» (فکوهی ،۱۳۸۳ :۳۰۱).

پیرس، برخلاف سوسور نه به خود نشانه، بلکه به فرآیند تولید و تفسیر نشانه‌ها یا نشانه‌پردازی[۱۹] توجه دارد و آن را در کانون نظریه‌ی نشانه‌شناختی خود قرار می‌دهد. نشانه‌پردازی مستلزم سه عنصر نشانه، مصداق و تعبیر است. فرآیند نشانه‌پردازی نشانه‌ها را با مصادیق پیوند می‌دهند. در این فرآیند، «نشانه چیزی است که به جهتی و به‌عنوانی، در نظر کسی، به‌جای چیزی می‌نشیند». در نتیجه، مشاهده می‌کنیم که نظریه‌ی نشانه‌شناختی پیرس مبتنی بر کنش و روابط سه‌گانی[۲۰] عناصر است و نمی‌توان آن را به

---

13 . Arbitrary

14 . Motivated

15. Fontaine

16. Contract

17 Palmer

18. Symbol

19. Semiosis

20. Trichotomy

رابطه‌ی دوگانه‌ی موردنظر سوسور تقلیل‌داد. رشته‌ی مطالعاتی که او نشانه‌شناسی نامید «نظریه صوری نشانه‌ها» بود که با منطق ارتباط نزدیکی داشت (چندلر،۱۳۸۷: ۲۶).

برخلاف الگوی سوسوری، نشانه‌ی پیرس الگویی سه وجهی را معرفی کرد:

۱) بازنمون[۲۱] (نمود): صورتی که نشانه به خود می‌گیرد (و لزوماً مادی نیست)؛

۲) تفسیر[۲۲] (موردتعبیر): نه تفسیرگر، بلکه معنایی که از نشانه حاصل می‌شود؛

۳) موضوع[۲۳] (ابژه): که نشانه به آن ارجاع می‌دهد (سجودی،۱۳۸۷: ۲۷).

پیرس «نشانه‌ها» را به سه دسته معروف شمایل[۲۴] ، نمایه[۲۵] و نماد تقسیم کرده است (آلستون[۲۶]، ۱۳۸۱: ۱۳۷).

این گفتار به مطالعه‌ی نماد با رویکرد ارتباط‌شناختی و به‌عنوان یک واسط[۲۷] در انتقال پیام می‌پردازد و از جنبه‌های فلسفی محض و زبان‌شناختی صرف در این‌باره صرف‌نظر می‌کند. از نظر پیرس، «نشانه زمانی نشانه است که قابلیت انتقال به نشانه‌ای دیگر را که به او قدرت شکوفایی ببخشد، داشته باشد» (داکرو و شَفَر[۲۸]، ۱۹۹۵ :۲۱۵).

نماد، نشانه‌ای است که میان صورت و مفهوم آن نه شباهت عینی است و نه رابطه‌ی هم‌جواری بلکه رابطه‌ای است قراردادی، نه ذاتی و خود به خودی (محسنیان‌راد، ۱۳۸۵: ۲۰۲).

نشانه‌های نمادین را نشانه‌های غیرآیکونیک[۲۹] (غیر شمایلی) و نشانه‌های طبیعی و نشانه‌های قراردادی و نشانه‌های وضعی نیز می‌نامند (همان، ۱۹۲).

پروفسور یوهانسون استاد دانشگاه بوستون در کتاب «نشانه‌ها و رمزها، ارتباطات انسانی و تاریخچه آن»، درباره تفاوت انواع نشانه‌ها می‌نویسد: «علایم را حیوانات نیز به‌خوبی انسان درک می‌کنند؛ در حالی که نمادها این‌گونه نیستند. علایم عملکردی انحصاری دارند؛ در حالی که نمادها، نماینده‌ی معنای وسیع‌تر و حاوی واقعیت کم‌تری هستند. نشانه‌های تصویری مانند اصل خود هستند و در نتیجه متقاعد کننده‌اند و بدون توضیح تقریباً قابل درک‌اند، در حالی که نمادها منحصراً از طریق قراردادهای اجتماعی مفهوم پیدا می‌کنند و غالباً از طریق آموزش مستقیم باید آموخته شوند. نمادها پیچیده‌تر از نشانه‌ها هستند (همان، :۱۹۵-۱۹۴).

تفسیر نمایه‌ها و شمایل آسان است چون از واقعیت شکل می‌گیرند و نمایشی از محیط هستند؛ اما نمادها چنین نیستند (محسنیان‌راد، ۱۳۸۵ :۱۹۷).

---

21. Representament

22. Interpretant

23. Object

24. Icon

25. Index

26. Alston

27. Medium

28. Ducrot and Schaffer

29. Noniconic

از طرف دیگر، همه‌ی رسانه‌ها و ژانرها و اشکال ارتباطی هریک تابع رمزهای معینی هستند که با شناخت آن‌ها و تحلیل درست حیثیت نمادین این رمزها می‌توان به مقاصد ارتباط‌گر پی‌برد (آسابرگر، ۱۳۸۷: ۵۴). اما اگر این نمادها درست رمزگشایی نشوند، سوءتفاهم حاصل می‌شود یا اصلاً تفاهمی رخ نمی‌دهد.

نشانه شناسی لایه ای

نشـانه شـناسـی کاربردی که در ابتدا توسـط موکاروفسـکی مطرح گردید در ایران توسـط دکتر فروزان سجودی با تغییراتی که به صورت نشانه شناسی لایه‌ای عنوان شد (پناهی، ۹۹:۱۳۹۷)

«نشانه شناسی لایه‌ای» در مقام پاسخ به پرسش هایی از این قبیل‌اند:

– آیا ممکن است متن را حاصل عملکرد نظام های مختلف نشانه ای که در قالب لایه های متنی مختلف تجلی می‌کند دانست؟

– آیا درسـت اسـت که از بافت دریافتی خارج از دریافت هایی که نظام های نشـانه ای ممکن کرده‌اند داشـت و یا آنرا یافت نیز خود حاصـل عملکرد رمزگان ها یا نظام هایی نشـانه ای اسـت به همان روند دریافت و تفسیر نشانه های دیگر دریافت و تفسیر می‌شود و به همین دلیل ماهیت متنی پیدا می کند؛

– آیا می توان ادعا کرد که این لایه های متنی خود تجلی نظام‌های نشـانه متن متفاوت از جمله زبان هسـتند کـه در تعـامـل چنـد سـویـه بـا یکـدیگر و بـا متن و لایـه‌هـای متفـاوت آن عمـل می‌کنند؟(سجودی،۱۴:۱۳۸۲)

– متن و لایه های متفاوت آن تجلی مادی دارند این تجلی مادی چگونه اسـت و از طریق چه رسـانه یا رسانه‌هایی ممکن است ؟ (پناهی ۱۹۹:۱۳۹۷)

متن می‌تولند دامنه‌ای گسـترده را فرا گیرد از متون ادبی گرفته تا متون تبلیغاتی روزنامه ها و متون چند رسانه دیداری شنیداری استفاده از ابزارهایی که چنین رویکرد نظری و تحلیلی را فراهم می‌آورد می‌تواند به شـناخت عمیق تر سـاختار متن و چگونگی کارکرد آن در جهت ایفای نقش مورد نظر کمک کند در عرصه ارتباطات پژوهشی می تواند دستاوردهای در تبیین چگونگی تقویت ارتباط مسئله فهم متقابل نقش های متفاوت ارتباطی و چگونگی تحقق آن‌ها داشته باشد.

ارتباط مفهومی نسبتی است که در درون نظامات نشانه‌ای و به طریقی رمز گردانی شده اتفاق می افتد و تجربه جهان و تجربه تعاملات بین انسانی بدون وجود واسطه رمزی و نشانه‌ای و به گونه‌ای ناب ممکن نیست. در نتیجه مطالعه همه روابط بین انسانی و اجتماعی و های آنها در عرصه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... در حوزه نشانه شناسی و تحلیل متن قرار می گیرد. نشانه شناسی لایه ای به دیدگاهی نظری که زمینه ساز نوعی نشانه شناسی کاربردی است، زمینه را برای تحلیل گسترده متون در بستر رابطه تعاملی و چند و بین نظام‌های نشانه ای و لایه های متنی که شبکه‌ای پیچیده از روابط دلالی را به وجود می آورد، فراهم می کند. بی تردید چنین طرح نشانه شناختی علاوه بر حوزه نشانه شناسی، پیامدهایی ارتباطات، مطالعه کارکردهای ایدئولوژیک و سیاسی در جستجوی طرحی برای تبیین کارکرد رمز، نشانه و دوره معاصر را اصطلاحاً دوره متون چند را نشانه شناختی علاوه بر رکردهای ایدئولوژیک و سیاسی متن، و همچنین فلسفه زبان خواهد داشت. نشانه شناسی حوزه ای مطالعاتی است که شرحی برای تبیین کارکرد رمز، نشانه و تجلی مادی آن، یعنی «متن»، ما را به پاسخ های قابل قبولی هدایت کند. (همان:۱۹۹)

فروزان سجودی بر اساس نشانه شناسی لایه ای بر بررسی سرچشمه ها می پردازد که در نوع خود جالب توجه اســت .لایه های متن، بافت، بینامتن رمزگان و رســانه‌ها را مطرح می کند نشــانه به مفهوم انتزاعی منفک و قائم به خود وجود ندارد مگر در نقش فرازبانی یعنی فقط آنجا که یک نشــانه های به اصــطلاح واحد و منفرد را برای بحث درباره نشانه و نشانه شناسی به کار میبریم در غیر این صورت هر گاه حتی یک نشانه واحد در کنش ارتباطی واقعی نشانه وجود ندارد و هر چه هست فقط و فقط متن است نشانه فقط ابزاری مطالعاتی اســت که متعاقب متن مطرح می شــود و در جریان تحلیل متن به کار می آید به عبارت دیگر نشانه مفهومی تحلیلی است و تحلیلگر ابتدا در هر حال با متن رو به رو می شود و سپس برای تحلیل متن ممکن است به مفهومی به نام نشانه و چگونگی همنشینی آن با نشانه های دیگر در نظام های نشانه ای متوسل می‌شود .(همان ۱۹۹) اینجانب در تحلیل خود در پنج مرحله متن، بافت،بینامتنیت، رمزگان و رسانه به نشانه شناسی لایه ای می‌پردازم.

الف: نشانه شناسی لایه ای و روش شناسی پیدایشی آن

متن باز یعنی آن چه متن است چون خوانده می شود و با اتکا به کلیه ی لایه های دخیل در آن، قاب های گفتمانی و نظام های نشانه ای، معنا دارد و از سوی دیگر تسلیم معنای تثبیت شده، فاقد زمان و مکان و همیشگی ناشی از یک ساختار همیشگی نیست، و با تغییر قاب های گفتمانی و رفتن به شبکه ی متفاوتی از لایه های دخیل ممکن اســت فرو بریزد و وارد قلمروهای دلالتی متفاوتی شــود. روش شناسی متناسب با این شیوه ی نگریستن به متن، دلالت و ارتباط را روش شناسی پیدایشی نام نهاده ایم. متن در نشانه شناسی لایه ای مفهومی پیدایشی و دارای ساختار توزیعی و لایه ای است. (سجودی، ۱۳۹۰ : ۱۰۲-۱۰۰).

ب: متن

متن بستری است که نشانه‌ها در آن زمینه‌ی ظهور می‌یابند و نشانه نیز از متن برمی‌خیزد. «نوع نشانه، یعنی این‌که آیا نشانه‌ای شمایلی، نمادین یا نمایه‌ای است نیز وابسته به متنی می‌باشد که نشانه درآن به‌کار می‌رود و هیچ قطعیت از پیش تعیین شده‌ای نمی‌توان بر آن متصور شد» (سجودی ،۱۳۸۷ :۲۱۵).

بارت نسبت متن با اثر را مانند نسبت دال مادی با مدلول می‌داند و می‌نویسد: «این تصور از متن حاکی از آن‌است که پیام مکتوب، مانند نشانه تبیین می‌شود، از یک‌سو دال (مادیت حروف و مادیت ارتباط آنها با کلمات، جملات، بندها و فصل‌ها) و از سوی‌دیگر مدلول، معنایی که هم‌زمان اصیل، تک‌سویه، و قطعی بوده، با صحت نشانه‌هایی که متن در بر می‌گیرد معین می‌شود» (آلن، ۱۳۸۵: ۹۵).

پ: بینامتنیت

معنای اصلی«بینامتنیت»، «در هم آمیختن» یا «درهم بافتن» است؛ و در این حوزه و به طور ساده ناظر به شکل یافتن هر مفهوم از هیچ آغازی وجود ندارد؛ همواره با تداوم است یا تکرار، همیشه یا دگرگونی است یا تقلید؛ اما تداوم، دگرگونی و تقلید بر چیزی از پیش موجود استوار می شوند؛ بنابراین، هر نظریه و کنشی دارای گذشته ای است. اصول بینامتنیت نیز بر اساس همین گذاره ها شکل گرفته است. (پناهی :۱۸۲:۱۳۹۷).

ت: بافت

از دیگر کلیدواژه‌های معطوف بر نظریه‌ی نشانه‌شناسی بارت، واژه‌ی بافت است که در توصیف آن چنین نوشته‌اند: «همواره که متن شکل می‌گیرد محیطی را نیز دگرگون می‌کند و این محیطش که همانا بافت است به عنوان یکی از لایه‌های متنی در امر ارتباط و شکل‌گیری معنا شرکت می‌کند و هم‌چون متن رمزگشایی می‌شود؛ به گونه‌ای که این دو تعامل با هم پدیدار می‌شوند. از این رو هیچ نظام نشانه‌ای را نمی‌توان محصور به خود در نظرگرفت بلکه ویژگی‌های محیطی که در آن واقع می‌شود، در به عینیت رسیدن آن نقش مهمی دارند و کارکرد اجتماعی و ارتباط هر نظامی بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های موقعیتی ناظر بر آن ناممکن است (بال[30]،۱۳۸۱: ۱۹).

ث: رسانه

رسانه دیداری شنیداری استفاده از ابزارهایی که چنین رویکرد نظری و تحلیلی را فراهم می‌آورد می‌تواند به شناخت عمیق تر ساختار متن و چگونگی کارکرد آن در جهت ایفای نقش مورد نظر کمک کند. (پناهی :۲۰۴:۱۳۹۷).

نشانه شناسی لایه ای، رویکردی نظری است در تحلیل متن ، که به بررسی و تحلیل متن به مفهوم گسترده آن در دل شبکه ای از لایه های دخیل می پردازد(پناهی۱۶:۱۳۸۶)مسائل مطرح شده در نمودار ۱ قابل مشاهده است.

ج: رمز

رمزگان هر حوزه یک نظام فراگیر و اجتماعی از قراردادهای هر حوزه از نشانه‌ها است به عبارت دیگر هر لایه از مردم ممکن است با توسل به قراردادهای یک رمزگان متمایز دریافت شود پس می توان گفت که علاوه بر تعامل بین لایه های متفاوت متن با تعامل چند سویه بین رمزگان متفاوت نیز روبرو هستیم رمزگان را می‌توان به رمزگان زبان و رمزگان غیر زبانی تقسیم کرد. (پناهی :۲۰۱:۱۳۹۷).

[30]. Preferred

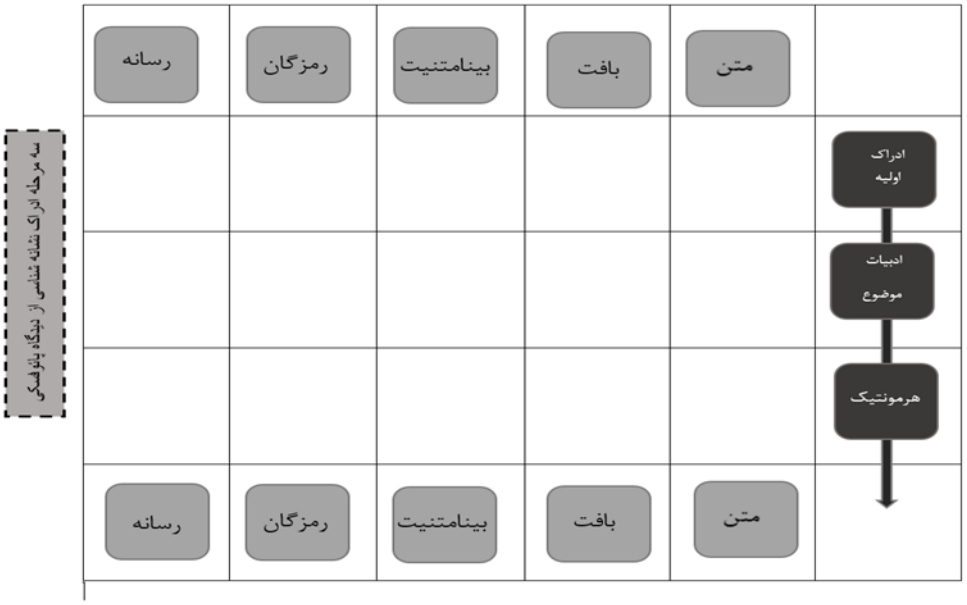

نمودار ۱–ساختار از طریق نشانه شناسی لایه ای (پناهی، ۱۳۹۷)

بررسی و تحلیل مورد مطالعه (تئاتر شهر، پهلوی دوم):

علی سـردار افخمی، ایده سـرزمین ایران و عصـر مدرن را به گونه ای متفاوت و به صـورت قوس های متداخل جناغی در امتداد بالا ستون های مدرن تئاتر شهر نشان داده شده است.

این قوس های جناغی به صورت تئینی سنتی بر روی یک بدنه مدرن به نظر نمی آیند.بلکه آنها بخشی از طراحی کالبدی بنا و نمایش نماد سازه سنتی به صورت جدید و بدیع است.

سـتون های بتنی ظریف و کشـیده که با انحنای نرم سـقف را بر خود نگاه داشـته اند ممکن اسـت یاد آور سـتون های قارچی شـکل و اوایل دوران مدرن باشـد.اما بیشـتر یادآور رسـمی بندی ها معماری سـنتی هستندبا این تفاوت که به جای آنکه سقف را به طرف داخل جمع کند،آن را به بیرون طره کرده است.این سـتون ها و طاق ها در مجموع بیش از آنکه مدرن باشـند لحن سـنتی دارند.آنچه اشـاره به سـنت را قدرت می بخشـد قوس های تیزه دار حاصـل از تقاطع منحنی های زیر سـقف اسـت که به زیبایی گرداگرد بنا را دور می زند.و به دلیل آن راس آنهت تز صـفحه پایه جدا شـده اسـت جایگاه خاص در میان دو قطب زیبایی شناسی – سنتی – و – مدرن – برای خود پیدا می کنند.(مهندسین مشاور نقش۵۱،۱۳۸۷)

شکل مودور سالن نمایش در داخل ساختمان، به صورت حجم استوانه ای بدنه بنا به نمایش در آمده شده است.تزئین سنتی معماری ایران مانند آجر منقش و کاشی لعابدار نیز در اینجا به شیوه نوین و هنر مندانه بر بدنه سـاختمان نشـان داده شـده اسـت.نقوش و تزئیناتی که در سـیمای بیرونی بنا ظاهر میشـود و همان طور عناصر و اشیا که در داخل بنا به نقوش تزئینی قدیمی مزین شده اند خصلتی الصاقی دارند. این آرایه ها جایگاهی متفاوت به مقام تزئینات در معماری سـنتی ایران دارند به تعبیر نمایشـی ترند.گویی بنا در اینجا صحنه نمایشی است. که به استفاده از پرده هایی از نقوش و تزئیینات و محصولات هنری و صنایع

دستی ایرانی آراسته شده است.آثاری که البته خلوص و سادگی هنر مدرن را نیز به خود دارند. (مهندسین مشاور نقش۵۳،۱۳۸۷)

این بنا بین سال های ۵۱-۱۳۴۶ در تهران طراحی و اجرا شد.تا به امروز این ساختمان به عنوان مهم ترین مرکز هنر های نمایشی در کشور محسوب می شود. (قبادیان۱۳۹۴:۲۸۰)

منبع جداول شماره یک، دو، سه و چهار: نگارنده

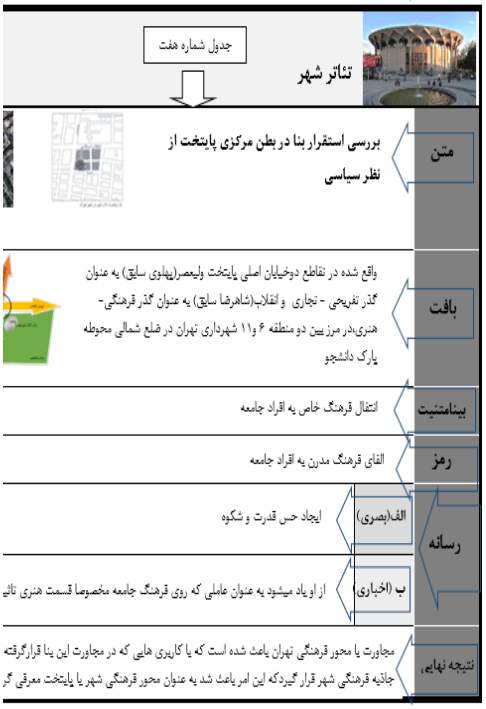

منبع جداول شـــماره پنج، شـــش، هفت و هشـــت: نگارنده

منبع جداول نه، ده، یازده و دوازده: نگارنده

منبع جدول شماره سیزده: نگارنده

نتیجه گیری

پس از برسی موشکافانه در نمونه های موردی از جمله تئاتر شهر با ادبیات پسا مدرن و جهان نشانه شناسی و در نهایت نشانه شناسی لایه ای وعبور از پنج مرحله و لایه هم نشینی چنین استنباط گردید که میتوان جهت خوانش معنایی و پروژه های معماری مفهومی از نشانه شناسی لایه ای بهره برد تئاتر شهر در مرحله متن بافت بینامتنیت رمز و رسانه دارای این مفاهیم بوده و در جغرافیای پست مدرن و جهان متن وار پروژه ای شایان تقدیر می باشد. نشانه شناسی لایه ای با پنج مرحله اصلی خود میتوان در نظام نشانه پساساختار گرا به تفسیر و بازخوانی و خوانش هر اثر هنری کمک کند. به عنوان مثال در بنای تئاتر شهر در بخشی که ستون ها احاطه می کنند بنارا معمار با دلالت به گذشته و نوع ساختارهای تماشاخانه های گذشته، با یک فرم جدید سعی کرده که دلالت معنایی ایجاد کند و در پلان مجموعه با نوع طراحی یادآور سیرک و تئاتر های قدیمی به دلیل تشابه فرمی . کارکرد تفریحی فرهنگی گردیده است.یا در مرحله ای که تفاوت کلی حجم در بافت نشان داده می شود معمار در تلاش بوده تا با به کارگیری فرمی متفاوت برای جذب افراد به این بنا به عنوان یک قطب فرهنگی جلب توجه کند در متن بنا قسمت پوشش تزئینی روی بدنه که رمز گشایی شده است دلالت به زدن مهر سنت و ارتباط بین گذشته و حال را دارد که در مقاله حاظر تئاتر شهر در جدول معرفی شده به صورت عمیق و موشکافانه انجام گردیده است.

منابع

- کابلی ،پال،یانتس لینزا(۱۳۹۱)."نشـــانه شـــناســـی قدم اول"،ترجمه :محمد نب وی،انتشـــارات پردیس دانش،چاپ اول ،تهران.
- اکو ،امبرتو،(۱۳۹۳)."نشانه شناسی"،ترجمه پیروز ایزدی،انتشارات ثالث،چاپ سوم،تهران.
- محمدی ،عرفان ،ریاحی ،پیام(۱۳۹۷)."نشانه شناسی در معماری"،نشر جهاد دانشگاهی واحد شهید بهشتی ،چاپ سوم ،تهران.
- باقری،سحر،عینی فر،علیرضا(۱۳۹۲)." تدقیق و تحریر حوزه شمول و نمود نشانه ها در معماری"، نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۱۷، صفحه ۱۰.
- سجودی ،فرزان (۱۳۹۵)."نشانه شناسی کاربردی"،نشر علم،چاپ چهارم،تهران.
- آلن،گراهام (۱۳۹۲)،"بینامتنیت"ترجمه پیام یزدانجو،نشر مرکز،چاپ دوم،تهران.
- علی صـمصـامی فر، امیر حسـین فرحی نیا(۱۳۹۶) "برسـی معماری و ایده پردازی در سـالن های تئاتر و سـینما با توجه به هویت و فرهنگ شـری"،نخسـتین کنفرانس ملی به سـوی شـهر سـازی و معماری دانش بنیان ۳ اردیبهشت ماه،تهران.
- کتابدار،محمد جواد،سـاقی،حسـن(۱۳۹۵)."اصـول و مبانی تحقیق در علوم مهندسـی"،انتشـارات دانشـگاه صنعتی امیرکبیر((پلی تکنیک ایران))،چاپ ششم،تهران.
- کاوه باغبه، محمد رضـا پور جعفر، احسـان رنجبر(۱۳۹۲)،" تحلیل و ارزیابی فعالیت نشـسـتن در فضـای شـهری برسـی موردی میدانچه تئاتر شـهر تهران"، نشـریه علمی_پژوهشـی و تخصـصـی دانشـگاه هنر، سـال دوم، شماره سیزدهم.
- سجودی ،فرزان (۱۳۹۰)."نشانه شناسی :نظریه و عمل"،نشر علم، چاپ دوم،تهران.
- قبادیان،وحید(۱۳۹۴)."سـبک شـناسـی و مبانی نظری در معماری معاصـر ایران"،انتشـارات علم معمار رویال،چاپ سوم ،تهران.
- بانی مسعود،امیر(۱۳۹۱)."معما ری معاصر ایران"،نشر هنر معماری قرن،چاپ پنجم(ویرایش دوم)،تهران.
- پناهی ،سیامک(۱۳۹۷)."معماری و سینمای معنا گرا"،انتشارات عصر کنکاش ،چاپ اول،تهران.
- پناهی، سیامک (۱۳۸۷)." بررسی و تحلیل نقش سینما در انتقاد از شهرسازی مدرن" نشریه هویت شهر، سال دوم، شماره دوم.
- محمد علی سـرگزی(۱۳۹۲). " نشـانه شـناسـی و نقوش تزئینات معماری اسـلامی ایران"فصـل نامه علمی_ پژوهشی هنر های تجسمی نقش مایه، سال پنجم، شماره شانزدهم،تهران.
- مهربانی،مهرآفرین (۱۳۹۷)." هنر تزئینات و نماد های نو گرای ایرانی از منظر سـنت و تجدد با نگاهی به عصر دوم پهلوی"، نشر رزا، چاپ اول،تهران.
- اگرست و گندلسوناس،دوم،نشانه شناسی و معماری1 oppositions،۹۷،۱۹۷۶.
- امامی فر ،ن،نشانه شناسی کاربردی،کتاب ماه هنر.۱۳۸۸.
- نزبیت،ک،تئوری معماری پست مدرن،جلد نخست:پیش در آمد،مترجم پویان روحی،مشهد،۱۳۹۳.

- مهندسین مشاور نقش (۱۳۷۸) نقد آثاری از معماری معاصر ایران، ویراستار بهنام اسماعیلیان،مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ،تهران.
- فرهنگ ، هنر و معماری ، سازمان بسیج مستضعفین شهر تهران، ۱۳۹۷.
- در کشورهای اسلامی،دانشگاه فردوسی مشهد ، مشهد،اردیبهشت ماه ۱۳۹۷.
- سوسور، فردینان دو. (۱۳۷۸). دوره زبان شناسی عمومی. ترجمه کورش صفوی، تهران: هرمس..
- کالر، جاناتان.(۱۳۷۹). فردیناند دو سوسور. ترجمه کورش صفوی، تهران :انتشارات هرمس.
- چندلر، دانیل. (۱۳۸۷). مبانی نشانه‌شناسی. پارسا، مهدی، تهران: انتشارات سوره مهر.
- سوسور، فردینان دو.(۱۳۸۲). دوره زبانشناسی عمومی. ترجمه کورش صفوی، تهران: هرمس.
- فکوهی، ناصر. (۱۳۸۲). گستره اسطوره. تهران: هرمس
- فکوهی، ناصر.(۱۳۸۳). انسان شناسی شهری.تهران: نشر نی.
- سجودی، فرزان.(۱۳۸۷). نشانه‌شناسی کاربردی. تهران: نشر قصه.
- مرجان حمیدی، علی رضا خضریان.(۱۳۹۴)، " نقش زیبایی شناسی فرمی در معماری معاصر ایران دوره پهلوی دوم(نمونه موردی تئیاتر شهر) "همایش معماری و شهرسازی بومی ایران،یزد.
- آلستون، ویلیام.پی. (۱۳۸۱). فلسفه زبان. احمد ایرانمنش و احمدرضا جلیلی، دفتر نشر و پژوهش سهرودی، چاپ اول، تهران.
- محسنیان راد، مهدی. (۱۳۸۵). ارتباط‌شناسی. چاپ هفتم، تهران: سروش.
- آسابرگر، آرتور.(۱۳۸۷). روش‌های تحلیل رسانه‌ها. ترجمه پرویز اجلالی، تهران: وزارت فرهنگ ارشاد دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- آلن، گراهام .(۱۳۸۵). بینا متنیت، یزدانجو، پیام، تهران: نشر مرکز.
- شجاعی، مجتبی. (۱۳۸۶). بازنمایی معماری دوره قاجار از طریق نشانه شناسی. پایان‌نامه‌ی دکترای معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز. دانشکده‌ی هنر و معماری.

رفرنس عربی

- سشایفر، جان ماری.(۲۰۰۴م). العلاماتیه فی: العلاماتیه و علم النص. إعداد و ترجمه فُندر عیاشی، بیروت: المرکز الثقافی العربی،:۳۳-۱۳.

رفرنس انگلیسی

- Johansen, Jørgen Dines. Dialogic Semiosis, Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press, 1993.